Sifatli ta’lim – yorqin kelajak

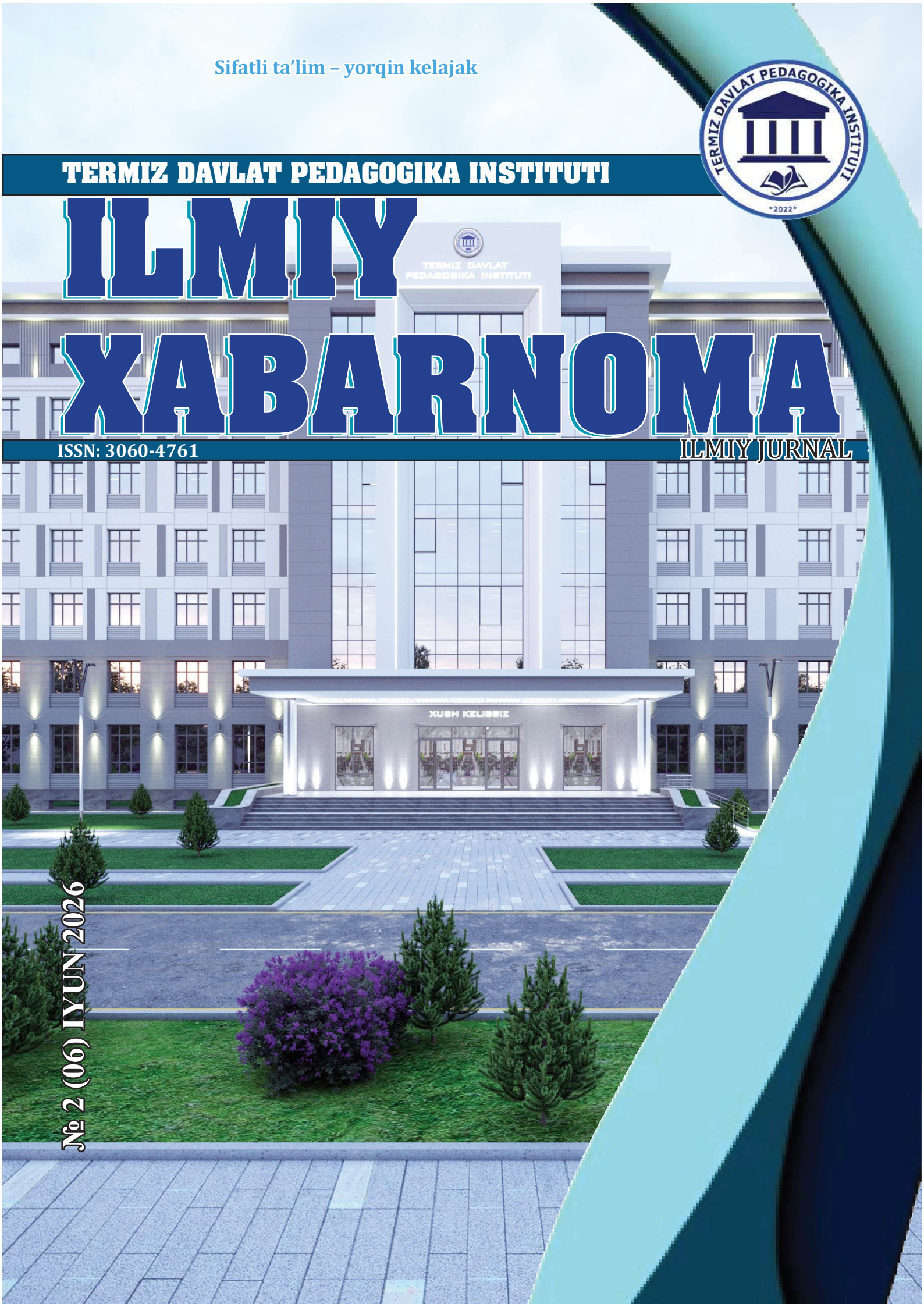
TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

ILMIY XABARNOMA

ISSN: 3060-4761

ILMIY JURNAL

№ 2 (06) IYUN 2026

SIFATLI TA'LIM – YORQIN KELAJAK

ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI / SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI / НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
ILMIY XABARNOMASI

SCIENTIFIC BULLETIN OF TERMEZ STATE
PEDAGOGICAL INSTITUTE

НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТЕРМЕЗСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА

TERDPI ILMIY XABARNOMASI

2026/ № 2

O'zR OAK ning 2025-yil 24-sentabrdagi
375/5-sonli qarori bilan milliy ilmiy nashrlar
ro'yxatiga kiritilgan

Termiz – 2026

ISSN: 3060-4761

Muassis:
Termiz davlat pedagogika instituti

TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARNOMASI

ILMIY-USLUBIY JURNAL
Jurnal bir yilda bosma va elektron (o'zbek, rus, ingliz tillarida) shaklda chop etiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2024-yil 6-iyundagi № 303723-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Matnlarda foydalanilgan manba, ko'chirma, mazmun va ma'lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgar. Jurnaldan ko'chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 12.06.2026
Qog'oz bichimi: 70x85
Bosma tabog'i: 26,25
Ofset bosma. Ofset qog'ozi.
Adadi: 100 nusxa
Bahosi kelishilgan narxda.
Buyurtma: 174
Tahririyat manzili: Termiz tumani "Yangiobod" MFY, At-Termiziy ko'chasi 1-A uy.
"TerDU bosmaxonasi"da chop etildi.
Bosmaxona manzili: Termiz shahri, A.Navoiy ko'chasi, 42 uy.

BOSH MUHARRIR:
Xasanov Azizbek, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Kuldasheva Shaxnoza, kimyo fanlari doktori (DSc), professor

TEXNIK MUHARRIR:
Qurbanov Abdimalik, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

MAS'UL KOTIB:
To'rayev Ro'ziboy, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

TAHRIR HAY'AT A'ZOLARI:
Bernd Müller-Jacquier,f.f.d, professor (Germaniya)
Ponomaryova Lyudmila, p.f.d, professor (Rossiya)
Gerasyov Aleksandr, p.f.d, professor (Rossiya)
Buligina Yelena, f..f.d, professor (Rossiya)
Eshmetov Izzat, t.f.d, professor (O'zbekiston)
Abdikamalova Aziza, k.f.d, professor (O'zbekiston)
Salixanova Dilnoza, t.f.d, professor (O'zbekiston)
Jumaeva Dilnoza, t.f.d, professor (O'zbekiston)
Sagdullayeva Dilafruz, t.f.d, professor (O'zbekiston)
Turamuratov Ulug'bek, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Norbo'tayev Xo'shboq, p.f.d,(DSc) professor (O'zbekiston)
To'rayev Rasul, f.m.f.n, professor (O'zbekiston)
Shamuratova Nagima, q.x.f.d. (DSc), professor (O'zbekiston)
Saidov Chorixon, f.m.f.d, professor (O'zbekiston)
Bozorov Lutfulla, k.f.d., (DSc) (O'zbekiston)
Mahmudov Yusup, p.f.d, professor (O'zbekiston)
Xudoyqulov Xol, p.f.d, professor (O'zbekiston)
Alimov Parda, f.f.d, professor (O'zbekiston)
Xoliqnazarov Begali, b.f.n, dotsent (O'zbekiston)
Qodirov Baxtiyor, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Tojiyev Panji, t.f.d,(DSc), dotsent (O'zbekiston)
Qosimov Shavkat, PhD, professor (O'zbekiston)
Saidaxmatov Sharifbek, t.f.f.d., PhD,dotsent (O'zbekiston)
Xudoyberdiyev Shuxrat, PhD,dotsent (O'zbekiston)
Umarov Aziz, PhD (O'zbekiston)
Abduraxmonov Eldor, k.f.d, ,(DSc), professor (O'zbekiston)
Shabbazova Dilfuza, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Nuritdinova Xurshida, PhD (O'zbekiston)
Quvvatova Mohira, PhD (O'zbekiston)
Mardonova Lobar, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Nurmatov Norqobil, q.x.f.d, (DSc), professor (O'zbekiston)
Ismailov Botir, PhD, (O'zbekiston)
Sattorov Sardor, PhD (O'zbekiston)
Allamuradov Anvar, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Kabilova Sayyora, PhD (O'zbekiston)
Ismailov Murodulla, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Eshmuradov Olmosbek, PhD,dotsent (O'zbekiston)
Isayev Oybek, Phd (O'zbekiston)
Norliyev Rustam, f.f.n, dotsent (O'zbekiston)
Berdiyeva Muhabbat, Phd, professor (O'zbekiston)
Shirnazarova Zamira, Phd,dotsent (O'zbekiston)
Narbasheva Mexri, p.f.n, professor (O'zbekiston)
Kuzimurotova Dinara, Tahririy-nashriyot bo'limi muharriri (O'zbekiston)

ISSN: 3060-4761

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Хасанов Азизбек, доктор педагогических наук (DSc), профессор.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:
Кулдашева Шахноза, доктор химических наук (DSc), профессор

ТЕХНИЧЕСКИЙ РЕДАКТОР:
Курбанов Абдималик, доктор философии по техническим наукам (PhD)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:
Тураев Рузибой, доктор философии по педагогическим наукам (PhD)

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:
Бернд Мюллер-Жакье, д.ф.н., профессор (Германия)
Пономарева Людмила, д.п.н., профессор (Россия)
Герасёв Александр, д.п.н., профессор (Россия)
Булыгина Елена, д.ф.н., профессор (Россия)
Эшметов Иззат, д.т.н, профессор (Узбекистан)
Абдикамалова Азиза, д.к.н., профессор (Узбекистан)
Салиханова Дильноза, д.т.н, профессор (Узбекистан)
Джумаева Дильноза, д.т.н, профессор (Узбекистан)
Сагдуллаева Дилафруз, д.т.н, профессор (Узбекистан)
Турамурадов Улугбек, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Норбутаев Хушбок, д.п.н, профессор (Узбекистан)
Тураев Расул, к.ф.м.н, профессор (Узбекистан)
Шамуратова Нагима, д.с.н, профессор (Узбекистан)
Саидов Чорихон, д.ф.м.н, профессор (Узбекистан)
Бозоров Лутфулла, д.т.н. (Узбекистан)
Махмудов Юсуп, д.п.н, профессор (Узбекистан)
Худойкулов Хол, д.п.н, профессор (Узбекистан)
Алимов Парда, ф.ф.н, профессор (Узбекистан)
Халикназаров Бегали, к.б.н, доцент (Узбекистан)
Кодиров Бахтиёр, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Таджиев Панджи, д.т.н., доцент (Узбекистан)
Касимов Шавкат, д.ф.п.н, профессор (Узбекистан)
Саидахматов Шарифбек, д.ф.и.н, доцент (Узбекистан)
Худойбердиев Шухрат, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Умаров Азиз, д.ф.п.н, (Узбекистан)
Абдурахманов Эльдор, д.х.н., профессор (Узбекистан)
Шаббазова Дилфуза, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Нуритдинова Хуршида, д.ф.п.н (Узбекистан)
Кувватова Махира, д.ф.п.н (Узбекистан)
Мардонова Лобар, д.ф.ф.н, доцент (Узбекистан)
Нурматов Норкабил, д.с.н., профессор (Узбекистан)
Исмаилов Ботир, д.ф.п.н (Узбекистан)
Сатторов Сардор, д.ф.п.н (Узбекистан)
Алламурадов Анвар, д.ф.п.н. доцент (Узбекистан)
Кабилова Сайёра, д.ф.ф.н, (Узбекистан)
Исмаилов Муродулла, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Эшмурадов Олмосбек, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Исаев Ойбек, д.ф.и.н (Узбекистан)
Норлиев Рустам, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бердиева Мухаббат, д.ф.п.н, профессор (Узбекистан)
Ширназарова Замира, д.ф.ф.н, доцент (Узбекистан)
Нарбашева Мехри, к.п.н. профессор (Узбекистан)
Кузимуротова Динара, редактор редакционно-издательского отдела, (Узбекистан).

Основатель:
Термезский государственный педагогический институт

НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТЕРМЕЗСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА

Журнал издается в печатном и электронном виде (на узбекском, русском, английском языках) в течение одного года.

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан свидетельством № 303723 от 6 июня 2024 года.

Авторы несут ответственность за достоверность источников, выдержек, содержания и информации, используемых в текстах. При копировании из журнала необходимо указывать источник.

Разрешение получено: 12.06.2026.
Размер бумаги: 70x85.
Печатная форма: 26,25.
Офсетная печать.
Офсетная бумага.
Количество: 100 экз.
Цена указана по договорённой цене.
Заказ: 174
Адрес редакции: Термезский район, «Янгиабад» МФМ, улица Ат-Термизи, дом 1-А.
Отпечатано в типографии «ТерГУ».
Адрес типографии: город Термез,улица А.Навоий, дом 42.

ISSN: 3060-4761

Founder:
Termiz State Pedagogical Institute

SCIENTIFIC BULLETIN OF TERMEZ STATE PEDAGOGICAL INSTITUTE

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL

The magazine is published in printed and electronic form (in Uzbek, Russian, English) in one year.

Registered by the Information and Mass Communications Agency under the Presidential Administration of the Republic of Uzbekistan with certificate No. 303723 dated June 6, 2024.

The authors are responsible for the accuracy of the sources, excerpts, content and information used in the texts. When copying from a journal, the source must be noted.

Permission to print: 12.03.2026
Paper size: 70x85
Printing plate: 26.25
Offset printing.
Offset paper.
Quantity: 100 copies
Price at the agreed price.
Order: 174
Editorial address: Termez district, «Yangiabad» MCK, At-Termiziy street, 1-A.
Printed at the "TerSU printing house". Address: Termez city, A.Navoiy street, 42.

THE EDITOR-IN-CHIEF:
Xasanov Azizbek, Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Kuldasheva Shakhnoza, Doctor of Chemical Sciences (DSc), Professor

TECHNICAL EDITOR:
Qurbanov Abdimalik, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences

RESPONSIBLE SECRETARY:
Turaev Ruziboy, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:
Bernd Müller-Jacquier, Doctor of Philological Sciences, Professor (Germany)
Ponomaryova Lyudmila, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Russia)
Gerasyov Aleksandr, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Russia)
Buligina Yelena, Doctor of Philological Sciences, Professor (Russia)
Eshmetov Izzat, Doctor of Technical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Abdikamalova Aziza, Doctor of Chemical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Salikhanova Dilnoza, Doctor of Technical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Jumaeva Dilnoza, Doctor of Technical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Sagdullayeva Dilafruz, Doctor of Technical Sciences, Professor (Uzbekistan)
To'ramuratov Ulug'bek, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Norbo'tayev Xo'shboq, Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Prof. (Uzbekistan)
To'rayev Rasul, Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Prof. (Uzbekistan)
Shamuratova Nagima, Doctor of Agricultural Sciences (DSc), Prof. (Uzbekistan)
Saidov Chorikhon, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Prof. (Uzbekistan)
Bozorov Lutfulla, Doctor of Technical Sciences (DSc), (Uzbekistan)
Mahmudov Yusup, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Khudoyqulov Khol, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Parda Alimov, Candidate of Philological Sciences, Professor (Uzbekistan)
Xoliqnazarov Begali, Candidate of Biological Sciences, Associate Professor, (Uzbekistan)
Qodirov Baxtiyor, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Tojiyev Panji, Doctor of Technical Sciences (DSc), Associate Professor (Uzbekistan)
Qosimov Shavkat, PhD, Professor (Uzbekistan)
Saidakhmatov Sharifbek, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Khudoyberdiyev Shuxrat, PhD (Uzbekistan)
Umarov Aziz, PhD (Uzbekistan)
Abduraxmonov Eldor, Doctor of Chemical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Shabbazova Dilfuza, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Nuritdinova Khurshida, PhD (Uzbekistan)
Quvvatova Mohira, PhD (Uzbekistan)
Mardonova Lobar, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Nurmatov Norqobil, Doctor of Agricultural Sciences (DSc), Profess. (Uzbekistan)
Ismailov Botir, PhD (Uzbekistan)
Sattorov Sardor, PhD (Uzbekistan)
Allamuradov Anvar, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Kabilova Sayyora, PhD, (Uzbekistan)
Ismailov Murodulla, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Eshmuradov Olmosbek, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Isayev Oybek, PhD (Uzbekistan)
Norliyev Rustam, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor (Uzbekistan)
Berdiyeva Muhabbat, PhD, Professor (Uzbekistan)
Shirnazarova Zamira, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Narbasheva Mexri, Candidate of Psychological Sciences, Professor (Uzbekistan)
Kuzimurotova Dinara, Editor, Editorial-Publishing Department (Uzbekistan)

SIFATLI TA'LIM – YORQIN KELAJAK
ISSN: 3060-4761
TerDPI ILMIY XABARNOMASI / SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI / НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

UDK 37.091.3:930.85
ORCID: 0009-0009-6061-6986

VAXIDOVA NOZIKOY CHORIYEVNA
Termiz davlat pedagogika instituti
Tarix kafedrasi o'qituvchisi
E-mail: vnozikoy@gmail.com

TARIXIY-MADANIY MEROSNI O'RGANISHDA "TADQIQOT" METODIGA ASOSLANGAN MUSTAQIL ISHLARNING AHAMIYATI

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada tarixiy-madaniy merosni o'rganishda "Tadqiqot" metodiga asoslangan mustaqil ishlarning ta'lim jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot davomida talabalarning tarixiy tafakkurini rivojlantirish, ilmiy izlanish olib borish ko'nikmalarini shakllantirish hamda milliy va madaniy merosga bo'lgan qiziqishini oshirish masalalari tahlil qilingan. Maqolada tarixiy obidalar, muzeylar, arxiv hujjatlari va mahalliy manbalar asosida tashkil etiladigan mustaqil tadqiqot topshiriqlarining samaradorligi ko'rsatib berilgan. Shuningdek, bunday topshiriqlar talabalarda tahliliy fikrlash, kuzatuvchanlik, manbalar bilan ishlash va amaliy yondashuv kompetensiyalarini rivojlantirishi asoslab berilgan. Tarixiy o'lkashunoslik va turizm fanlarini o'qitishda "Tadqiqot" metodining zamonaviy pedagogik yondashuv sifatidagi afzalliklari ham ochib berilgan. Mazkur metod talabalarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va ilmiy faoliyatga qiziqishini oshirishda muhim vosita sifatida baholangan.

KALIT SO'ZLAR: *"tadqiqot" metodi, turizm, talaba kompetensiyasi, dala tadqiqoti, statik yodgorlik, monumentlar, memoriallar, narrativlar.*

ЗНАЧЕНИЕ САМОСТОЯТЕЛЬНЫХ РАБОТ, ОСНОВАННЫХ НА МЕТОДЕ «ИССЛЕДОВАНИЯ», В ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ

АННОТАЦИЯ. В данной статье рассматривается значение самостоятельных работ, основанных на методе «исследования», в изучении историко-культурного наследия. Проанализированы вопросы развития исторического мышления студентов, формирования навыков научного поиска, а также повышения интереса к национальному и культурному наследию. В статье показана эффективность самостоятельных исследовательских заданий, организованных на основе исторических памятников, музеев, архивных документов и местных источников. Также обосновано, что подобные задания способствуют развитию у студентов аналитического мышления, наблюдательности, навыков работы с источниками и практического подхода. Раскрыты преимущества метода «исследования» как современного педагогического подхода при преподавании исторического краеведения и туризма. Данный метод оценивается как важное средство развития самостоятельного мышления студентов, их творческого подхода и интереса к научной деятельности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *метод «исследование», туризм, компетенции студентов, полевые исследования, статические памятники, монументы, мемориалы, нарративы.*

THE IMPORTANCE OF INDEPENDENT STUDY BASED ON THE "RESEARCH" METHOD IN THE STUDY OF HISTORICAL AND CULTURAL HERITAGE

ABSTRACT. This article examines the importance of independent assignments based on the "Research" method in the study of historical and cultural heritage. The paper analyzes the development of students' historical thinking, the formation of scientific research skills, and the enhancement of interest in national and cultural heritage. It highlights the effectiveness of independent research tasks organized on the basis of historical monuments, museums, archival documents, and local sources. The article also substantiates that such assignments contribute to the development of students' analytical thinking, observation skills, source-analysis abilities, and practical approaches. Furthermore, the advantages of the "Research" method as a modern pedagogical approach in teaching local history and tourism are revealed. This method is evaluated as an important tool for developing students' independent thinking, creative approaches, and interest in scientific activity

KEYWORDS: *"research" method, tourism, student competencies, field research, static monuments, monuments, memorials, narratives.*

KIRISH. Bugungi kunda ta'lim tizimida talabalarning mustaqil fikrlashi, ilmiy izlanish olib borishi va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy pedagogik yondashuvlarga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, tarixiy o'lkashunoslik va turizm fanlarini o'qitishda talabalarning nafaqat nazariy bilimlarga ega bo'lishi, balki tarixiy-madaniy meros obyektlarini mustaqil tadqiq etish, tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Shu jihatdan "Tadqiqot" metodi ta'lim jarayonida samarali innovatsion usullardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. [1]

"Tadqiqot" metodi talabalarni mustaqil axborot izlashga va tarixiy manbalar, muzeylar hamda arxiv hujjatlari bilan ishlashga yo'naltiradi. Ular mahalliy obyektlar asosida tahlil qilib, ilmiy xulosalar chiqarish ko'nikmasini rivojlantiradi. Natijada tarixiy tafakkur, kuzatuvchanlik va amaliy tahlil kompetensiyalari shakllanadi. Maqolada ushbu metodning tarixiy o'lkashunoslik va turizm fanlarini o'qitishdagi samaradorligi yoritiladi.

Maqolaning maqsadi - tarixiy o'lkashunoslik va turizm fanini o'qitish jarayonida "Tadqiqot" metodidan foydalanishning pedagogik ahamiyati va samaradorligini tahlil qilish, shuningdek, mazkur metod orqali talabalarda mustaqil izlanish, tarixiy manbalar bilan ishlash, tahliliy fikrlash hamda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish imkoniyatlarini yoritib berishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Tarixiy-madaniy meros obyektlarini o'rganish va ulardan ta'lim jarayonida foydalanish masalalari bir qator mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Jumladan, Ahmed Zaki Validi To'g'on [2] tarixiy manbalarni tanqidiy tahlil qilish va qiyosiy o'rganish usullarini asoslab bergan. Bo'riboy Ahmedov [3] mahalliy manbalar va qo'lyozmalar asosida o'lkashunoslik tadqiqotlarining ahamiyatini yoritgan.

Asqarov moddiy madaniy meros obyektlarini arxeologik jihatdan o'rganish metodlarini ishlab chiqqan. Edvard Rtveladze [4] esa Ayritom, Kampirtepa va Termiz yodgorliklari misolida tarixiy-madaniy merosni tadqiq qilishning zamonaviy yondashuvlarini shakllantirgan. Shuningdek, G'aybulla Boboyorov [5] va Nemat Polvonovning ishlarida manbalar bilan ishlash va mustaqil tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari yoritilgan.

Shuningdek, xorijiy olimlar orasida Fernand Braudel [6] tarixiy makon va madaniy muhitni kompleks yondashuv asosida o'rganish metodlarini shakllantirgan. Alois Riegl [7] madaniy meros obyektlarini ilmiy baholash va ularni tarixiy qadriyat sifatida talqin etish konsepsiyasini ishlab chiqqan. Cesare Brandi [8] esa tarixiy yodgorliklarni saqlash va tadqiq etish nazariyasining asoschilaridan biri sifatida tanilgan. David Lowenthal [9] esa madaniy meros tadqiqotlari yo'nalishida tarixiy meros va jamiyat xotirasi masalalarini ilmiy jihatdan tahlil qilgan.

Maqolani yozishda tarixiylik, manbashunoslik, tajriba, intervyu va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi. Shuningdek, pedagogik kuzatuv, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, umumlashtirish va tizimli yondashuv usullari qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida mahalliy olimlarning ilmiy ishlari, arxeologik natijalar, muzey materiallari va o'lkashunoslik manbalari tahlil qilindi. Ushbu metodlar orqali tarixiy o'lkashunoslik va turizm fanlarini o'qitishda "Tadqiqot" metodining ahamiyati hamda talabalarning mustaqil izlanish ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyatlari yoritildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA. Ushbu metodni qo'llashda talabalarga "Tadqiqot" metodining mazmuni, maqsadi va uni amalga oshirish bosqichlari tushuntiriladi. Ushbu metod talabalarni mustaqil izlanishga yo'naltirib, tarixiy-madaniy meros obyektlarini o'rganish va ilmiy tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Metod quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi: Tarixiy-madaniy meros obyektini o'rganish, ilmiy adabiyotlar va manbalarni tahlil qilish, ma'lumotlarni ilmiy tahlil qilish, Tadqiqot natijalarini taqdim etish.

"Tadqiqot" metodini qo'llash jarayoni 2024–2025 va 2025–2026 o'quv yillarida tajriba-sinov asosida amalga oshirildi. Tajriba ishlari Termiz davlat pedagogika instituti tarix ta'limi yo'nalishi talabalari ishtirokida tashkil etildi. 2024–2025 o'quv yilida "Tarixiy o'lkashunoslik va turizm" fani doirasida 130 nafar talabaga Surxondaryo viloyati hokimligi rasmiy saytida keltirilgan turistlar uchun qiziqarli bo'lgan 62 ta tarixiy obyekt ro'yxati taqdim etildi. O'qituvchi tomonidan talabalarga ushbu obyektlar joylashgan tuman tarixi, hududdagi tarixiy-madaniy meros obyektlari sonini aniqlash, dala tadqiqotlari o'tkazish, intervyu olish hamda mahalliy kutubxona va arxiv materiallari asosida ma'lumotlarni to'ldirish vazifasi berildi. Mazkur mustaqil topshiriq "Tadqiqot" deb nomlandi.

Bu tajribada 130 nafardan iborat 3-bosqich talabalari mazkur kursgacha egallagan nazariy va amaliy bilimlariga tayangan holda semestr boshidan o'zlari yashaydigan hududdagi tarixiy obyektlarni o'rganish ishlarini boshladilar. Tadqiqot natijalariga ko'ra, 50% talaba mustaqil izlanishlarni muvaffaqiyatli amalga oshirishga erishdi. Qolgan talabalar esa ro'yxatdagi 62 ta tarixiy ob'yekt haqida ma'lumot to'plagan bo'lsalar-da, to'liq tadqiqot ishlarini amalga oshira olmadilar.

2025–2026 o'quv yilida esa ushbu metod 70 nafar 3-bosqich talabalari ishtirokida navbatdagi sinov o'tkazildi. Jami 60 % talaba tadqiqot ishini ijobiy yakunladi. Tadqiqot samaradorligini oshirish maqsadida

har bir talabaga aniq ilmiy yo'nalish va individual mavzu biriktirilib, o'qituvchi tomonidan muntazam metodik tavsiyalar berib borildi. Jarayon bosqichma-bosqich monitoring qilinib, talabalar faoliyati doimiy nazorat ostida bo'ldi.

Talabalarning tarixiy-madaniy merosga qiziqishini oshirish uchun ekskursiyalar, muzey darslari, dala tadqiqotlari va arxiv bilan ishlash amaliyotlari tashkil etildi.

Bu mashg'ulotlar orqali ular manbalarni tahlil qilish va ilmiy xulosa chiqarish ko'nikmalarini egalladilar. Natijada mustaqil tadqiqot olib borish faolligi va amaliy izlanishga qiziqish ortdi. "Tadqiqot" metodi esa mustaqil fikrlash va amaliy tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali ekanligi tasdiqlandi.

MUNOZARA VA TAHLIL. Yevropa va xalqaro ta'lim tizimida turizm fanlarini o'qitishda "Tadqiqot" metodi, ayniqsa dala tadqiqoti keng qo'llaniladi.Bu yondashuv talabalarni real turistik muhit bilan tanishtirib, nazariya va amaliyotni uyg'unlashtiradi.Buyuk Britaniyaning Sauthempton universitetida talabalar turistik hududlarga tashrif buyurib, resurslar, infratuzilma va turist oqimini tahlil qiladilar.

Ushbu jarayon mustaqil ilmiy hisobot tayyorlash orqali amaliy tadqiqot kompetensiyalarini shakllantiradi. [10] Singapurdagi Nanyan Texnologik Universiteti olimlari Suhaimi Afandi va Mark Baildon tarixiy dala tadqiqotini reflektiv yondashuv sifatida talqin etadilar. Bu usul tarixiy joylarni o'tmish voqealari bilan bog'liq zamonaviy talqin sifatida tahlil qilish imkonini beradi. Natijada talabalar tarixiy obyektlarni statik yodgorlik emas, balki qayta talqin qilinadigan ijtimoiy va madaniy konstruksiya sifatida anglaydilar. Shu orqali tanqidiy fikrlash va manbalarni chuqur tahlil qilish ko'nikmalari rivojlanadi.11]

Ruminiyaning Babeş–Bolyai universitetida "Geography of Tourism" dasturida talabalar Cluj-Napoca va boshqa hududlarga dala tadqiqoti safarlari amalga oshiradilar. Ular turistik obyektlarni kuzatib, guruhli hisobotlar tayyorlash orqali real turizm jarayonlarini tahlil qiladilar. [12]

Qozog'istonning Turan universitetida "Turizm va mehmondo'stlik" yo'nalishi talabalari UNESCO ro'yxatidagi Tamgaly kabi obyektlarga tashrif buyuradilar. Ular intervyu va kuzatuv asosida ma'lumot yig'ib, turistik faoliyat bo'yicha tahliliy hisobotlar tayyorlaydilar. [13]

Osiyo hududidagi Makao Turizm universiteti to'liq turizmga ixtisoslashgan oliy ta'lim muassasasi hisoblanadi. Unda talabalar tarixiy-madaniy obyektlar, turist oqimi va turistik yo'nalishlarni boshqarish jarayonlarini ilmiy asosda o'rganadilar.[14]

Ispaniyaning Barselona Avtonom universitetida turizm geografiyasi va turistik manzil boshqaruvi fanlari doirasida talabalar dala tadqiqoti orqali turistik hududlarni tahlil qiladilar. Ular turistik resurslarni baholash va marketing strategiyalarini o'rganish bilan shug'ullanadilar. [15]

Yevropa va xalqaro turizm ta'lim tizimida "Tadqiqot" metodi asosida dala tadqiqoti va turistik hududlarni o'rganish keng qo'llaniladi. Talabalar real turistik obyektlar bilan ishlash orqali resurs salohiyati, infratuzilma va turist oqimini tahlil qiladilar. Natijada ular mustaqil ilmiy hisobot tayyorlash va amaliy tahlil qilish kompetensiyalarini egallaydilar. Bu metod nazariy bilimni amaliy tadqiqot bilan uyg'unlashtirib, ilmiy xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Yevropa oliy ta'lim muassasalarida turizm ta'limi asosan dala tadqiqotlari va turistik hududlarni tahlil qilishga asoslanadi. Buyuk Britaniya, Ispaniya, Niderlandiya va Polsha universitetlarida talabalar turistik obyektlarga tashrif buyurib, turist oqimi va xizmat sifatini o'rganadilar. Ular intervyu va so'rovnomalar orqali ma'lumot yig'ib, ilmiy hisobotlar tayyorlaydilar.

O'zbekistonda tarix va turizm yo'nalishlarida madaniy meros obyektlarini o'rganishga qaratilgan topshiriqlar qo'llaniladi. Talabalar tarixiy yodgorliklar va muzeylarni o'rganib, ularning ahamiyatini tahlil qiladi va ilmiy hisobotlar tayyorlaydi. Bu jarayon O'zbekiston Milliy universiteti, Toshkent davlat pedagogika universiteti va "Ipak yo'li" universitetida dala tadqiqotlari orqali amalga oshiriladi. Talabalar nazariy bilimni amaliy kuzatuv va intervyu bilan mustahkamlaydi.

Xususan, O'zbekistonda "Ipak yo'li" turizm va madaniy meros xalqaro universitetida tadqiqotga asoslangan o'qitish muhim o'rin egallaydi. Talabalar turizmni ilmiy o'rganish, dala tadqiqotlari o'tkazish va ma'lumot yig'ish bilan shug'ullanadilar. Ular turistik obyektlarda kuzatuv olib borib, intervyu va so'rovlar orqali ma'lumot to'playdi hamda resurslar va infratuzilmani tahlil qiladi. Natijada ta'lim jarayoni nazariya va amaliyotni uyg'unlashtirgan zamonaviy modelga aylanadi. [16]

O'zbekiston tajribasida "Tadqiqot" metodi asosan o'lkashunoslik va milliy madaniy merosni o'rganishga yo'naltirilgan bo'lib, talabalarda ilmiy ko'nikmalar bilan birga milliy qadriyatlarga hurmat va tarixiy ongni shakllantiradi.

QIYOSIY TAHLIL. Yevropada "Tadqiqot" metodi asosan turistik menejment va destinatsiya marketingiga yo'naltirilgan, O'zbekistonda esa ko'proq tarixiy o'lkashunoslik va madaniy merosni o'rganishga qaratilgan. Ikkala tizimda ham talabalar real obyektlar bilan ishlaydi, mustaqil tadqiqot olib boradi va ilmiy xulosa chiqaradi. Umuman olganda, "Tadqiqot" metodi nazariy bilimni amaliyot bilan uyg'unlashtirib, turistik

muhitni tahlil qilish va muammolarga ilmiy yechim topish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Talabalar mustaqil topshiriq sifatida tumandagi tarixiy-madaniy meros obyektlari bo'yicha jadval to'ldiradilar. Unda obyekt nomi, joylashuvi, tarixiy davri, me'moriy xususiyatlari, turistik salohiyati va saqlanish holati aks ettiriladi hamda yakuniy hisobotga ilova qilinadi.

Tadqiqot jarayoni bir necha bosqichda amalga oshiriladi: obyekt tanlanadi va joyiga tashrif buyurilib dastlabki ma'lumotlar yig'iladi; suhbat, kuzatuv, fotosurat va qaydlar orqali qo'shimcha ma'lumotlar olinadi; ilmiy adabiyotlar va arxiv manbalari o'rganilib nazariy asoslar shakllantiriladi; so'ng ma'lumotlar tahlil qilinib ilmiy xulosa chiqariladi; yakunda hisobot, taqdimot yoki maqola tayyorlanadi.

Shuningdek, talabalar uchun madaniy meros obyektini kompleks tahlil qilish jadvali taqdim etiladi. Unda obyekt nomi, joylashuvi, turi, qurilgan davri, tarixiy asoslari, qisqacha tarixi, arxitektura xususiyatlari, hozirgi holati, madaniy-turistik ahamiyati, saqlash muammolari, tadqiqot metodlari, xulosa va takliflar hamda ilova sifatida foto va sxemalar kiritiladi. Fan kursi yakunida muzey muhitida "Tarixiy o'lkashunoslik va turizm" fanidan umumlashtiruvchi dars o'tkaziladi. Dars muzey sharoitida tarixiy-madaniy muhitda tashkil etilib, talabalarda tarixiy tafakkur va madaniy merosga hurmatni shakllantiradi. Dars davomida o'tilgan mavzular takrorlanadi hamda talabalar o'z ilmiy-tadqiqot ishlari va turistik obyektlar bo'yicha izlanishlarini taqdim etib himoya qiladilar. Bu jarayon ularning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va ilmiy xulosa chiqarish ko'nikmalarini

XULOSA. Tarixiy-madaniy merosni o'rganishda "tadqiqot" metodiga asoslangan mustaqil ishlar talabalarning bilim olish jarayonini faollashtiruvchi va chuqurlashtiruvchi muhim pedagogik yondashuv hisoblanadi. Bu yondashuv nafaqat tayyor ma'lumotlarni o'zlashtirishga, balki tarixiy manbalarni mustaqil tahlil qilish, dalillar asosida xulosa chiqarish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Talabalar "tadqiqot" ishlari orqali tarixiy-madaniy meros obyektlarini statik yodgorlik emas, balki doimiy talqin qilinadigan ijtimoiy va madaniy hodisa sifatida anglaydilar, bu esa tarixiy tafakkur va ilmiy izlanish madaniyatini rivojlantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ostanova Ma'mura Ulug'bekqizi. Milliy tarbiya g'oyalarining zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashuvi: muammo va yechimlar . Volume 01, Issue 07ISSN: 3060-5415 P. 9.

2.https://bulletin-orientalism.kaznu.kz/index.php/1-ostok/article/view/626/605

3.https://tarix.uz/boriboy-ahmedov-1924-2002.html?utm_source=chatgpt.com

4.https://www.koob.ru/rtveladze_eh_v/?utm_source=chatgpt.com

5.G'aybulla Boboyorov . Qadimgi turkcha unvonli To'xoriston tangalari. Uzbekistan: Language and Culture. 2019/2. ISSN 2181-922X. file:///C:/Users/Professional/Downloads/616411d33f72d.pdf

6.Gülçin Ayitgu. "Tarih"e disiplinlerarasi bir perspektifle bakmak: Bloch ve braudel. FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 2017 Güz, sayı: 24, s.

7.Alexandra Harrer. The Legacy of Alois Riegl: Material Authenticity of the Monument in the Digital Age. Built Heritage.. Springer Nature. April 1, 2017; accepted May 31, 2017. P-30.

8.Beatriz Mugayar Kühl. Teoria da restauração, de Cesare Brandi: Seis décadas de sua publicação. ANAIS DO MUSEU PAULISTA São Paulo, Nova Série, vol. 31, 2023, p. 1- 43. e16

9.David Lowenthal. The Past Is a Foreign Country – Revisited. Cambridge University Press. 2015. P-96.

10.https://www.southampton.ac.uk/geography/undergraduate/study/fieldwork.page?utm_source=chatgpt.com

11.Suhaimi Afandi & Mark Baildon. Fieldwork in Humanities Education in Singapore. Historical Fieldwork as Reflection on the Uses of History. Springer Nature. 2001. P-3

12.https://optiuni.ro/program/geografia-turismului-6/?utm_source=chatgpt.com

13.https://turan.edu.kz/en/news/60813/field-trip-of-students-from-the-educational-programs-tourism-and-tourism-and-hospitality-innovation-managemen-to-the-tanbaly-state-museum-reserve/

14.https://www.utm.edu.mo/about-utm/general-information

15.https://translated.turbopages.org/proxy_u/en-uz.ru.f19ccbae-6a13dabf-1efd37c8-74722d776562/https/en.wikipedia.org/wiki/Autonomous_ University _ of_Barcelona

16.https://univ-silkroad.uz/uz/department/history

.